

repudiare certe non possunt; aut hoc pariter fateantur, Deum, qui Machabaeos in potestate regis Syrie esse prius voluerat, voluisse postea erexit, iisque animum et vim, quā se à servitio eriperent, divinitus indidisse.

In postremo argumento non moror. Quidam fideus Jude cum Romanis improbat, ac notam non sequē feliciter Iudeorum duci res cessisse post eam amicitia, et societatis conjunctionem: quinim desertum à multis sororum in prælio occidisse, quod primum commisit: at plerisque videtur Machabæi consilium non reprehendendum. Etervo nunquid tentandum est Deus ab illis, qui spem suam in eo posuerunt, et negligenda humana subsidia, quæ divina eidem Providenti suppeditat? aut laudabile principi non erat populi sui quieti considerare, et injecto hostibus metu socii in potentissimi, qui jam Epiphanis patrem à vexandis Ægyptiis coegerunt, eorum compescere, nocendi iutoribiles voluntatem? Hoc istissima causa erat petende Romanorum amicitia, ut Grecorum jugum auferret: jugum, quo non tam in capite fortunisque Iudeorum dominabantur, sed et veram Religionem prorsus extinguabant. De Romanorum verò naturali quædam æquitate, et probitate morali magna erat apud omnes opinio; nihil ergo impedit quoniam secundum Deum ab illis Iudas auxilium rogaret. Satisne fuisse, dicent, aut Grecis servire, à quibus in idolatriam petræbatur; aut opprimi totum Abramæ genos, quām cum Romanis jungi societate permittimus quæcumque suis legibus vivere, et de Religione molestiam exhibentibus nemini? Objurgavit quidem Hanani propheta Asa regem Iuda, quid Hemad regem Syria in auxilium vocaverit; sed et illud dixit: *Quia habuisti fiduciam in rego Syriae, et non in Domino Deo tuo*, lib. 2 Paralip., cap. 16, v. 7. Successum quoque Jeremias Sedeccia regi, qui Ægyptios acciverat, Jerem. cap. 57, v. 6, verum et perjurus rex erat, fidemque Nabuchodonosori fefellerat, et contra explicatum Dei voluntatem nitiebatur, Iohannis Sodeciam se atque urbem Babyloniam dedere. In Iudea autem fideles tale aliquid non comprehendimus, non suspectum impietati patricium, non offensionem ullam, non legi interdictum. Denique in Genesi, in libris Regum legitur Abramam, Davidem fideus fecisse cum infidelibus; quo exemplo tectum Judam in causâ pariter justa nemo videt.

Quæ ad duos Machabæorum libros attinent, hactenus: nunc de tertio et quarto pauca dicamus, ne videamus has reliquias omnino pretermissemus. Prater Canonicos enim, de quibus dictum est, Machabæicos libros, tertius et quartus vulgati sunt eodem Machabæorum nomine. Et tertius quidem, si quam fidem haberet, et auctoritatem anteponi debet: ceteris: res enim continet à Iudeis Alexandrinis fortiter pro patria Religione gestas sub Ptolomaeo Philopatore, prinsquam Jude Machabæi nomen claresceret: ut ex hoc quoque intelligatur nullo modo Machabæorum titulum ei libro convenire, qui neque de Machabæis,

neque de rebus eorum estate gestis quidecum habet; sed propterea Machabæicos esse librum adjecutum, quod in Christianorum cognitionem tum venerit, cum jam duo Machabæorum libri in honore ab Ecclesiis habeantur. Quartus autem, si uspius nunc totus atque integer inveniretur, ad Machabæicos justiore de causa pertineret: in eo enim de sacerdotio Joannis Hircaii filii Simonis unus ex Machabæis fratibus scribitur: si hallucinatus quidem non est Sextus Senensis, Graeci cuiusdam manuscripti laudator, et Le Jay ex Arabicâ historiâ quartum Machabæorum librum viuis sibi expressisse.

Ex istis duobus libris primis in apostolico canonio, inter sacros Libros computatur: à Theodoro pariter in vers. 7, capitoli 11, Danielis, ab auctore Synopeis, à Nicophoro archiepiscopo Constantiopolitanu in fine C ronographia cum aliis duobus Machabæici postmodum ab Ecclesiis probatis conjungitur; atque in eodem censu habetur à quibusdam aliis Graecæ presertim Ecclesia Patribus. Sed latini Patres, quem nonquād fauulent, visi sum omnino librum ignorare: nūc verò uno et Grecorum et Latinorum consensu ponitur inter apocryphos, eos nimis, qui à Scripturarum sacrarum dignitate longè absunt, licet humanae historie fidem non amiserint.

Alter multò recentius Ecclesiæ innotuit: imo verius, ignoramus quid sibi velim crediti, dum de quarto Machabæorum libro disputant, qui jamdudum in ter apocrypha quidem nosquā inventur. Verumtamen sive ignoti auctioris historiam de sacerdotio Joannis Hircaii litteris rapēs traditam; sive Josephi librum de Imperio rationis quartum Machabæorum olim Patres nonnulli vocaverint, certe nunquam aut Ecclesiæ, aut Patres separatis illis laudibus librum excepterunt, quibus reliqua Scripturarum. Eusebius evin., Demonst. Evang., lib. 8, cap. 5, et Hieronymus in Danielis cap. 9. Iudiciam historiam è primo Machabæorum libro ad obtinere usque Simonis prosecuti, dum de Joanne Hircaii scribere pergunt, quartum librum silentio prætererunt, quod argumento est, eos hujusmodi scriptum de Joannis sacerdotio latuisse. Qui verò librum de Imperio rationis pro quartu Machabæorum habuerunt, libro pluribus erroribus notato profecti divini nomen tribuire non poterunt. Sed non vacuit diutius de hac causa disserere. Et de veteris Testamenti libris satis dictum, deinceps ad novos transcamus.

DE NOVI TESTAMENTI LIBRIS.

DE VERITATE, INTEGRITATE, DIVINITATE, ET CANONICITATE LIBRORUM NOVI TESTAMENTI.

Magnum cursum confecimus, expositis que ad veteris Testamenti Scripturas sive in genere, quod caput est omnium, sive in specie pertincent; restat ut per singulos novi Fideis libros diligenter excursamus. At quanquam olim tractatione de Scripturarum divinitate communè initium fecerimus ad has quoque novi Testamenti accommodandum, ut videri possit

novo preconio non egere orationem nostram, modò in hunc locum ibi dicta transferantur; supervacuum tamen non fore censimus, si huc iterum pauca congereremus, quæ proprias ad hanc rem facerent, et magis apposite ad Apostolica scripta, quæcumq; decet, testimonia signillata conferant. Ad hoc nos etiam novit ea auditorum praesentia, quæ anno superiore carebamus, quibus cum institutiones illas nostras non tradiderimus, velim autem quæcumq; esse consultum, ratio postulat ut novis preceptis consulamus. Itaque in exordio sermonis ab instituto nostro abstractam, pauci complecti decrevimus quæ de modo quem Apostoli in scribendo tenebunt, de veritate nova legis, de integritate, de sinceritate, de inspiratione preuenient: at nihil horum sanè est, quod fidem nostram infirmet, ut paucioribus expedimus.

Primo enim fieri non potest, ut suspicemur ignobilis quosdam, et obscuros auctores falsò nomina Apostolorum Evangelis, Actibus, Epistolis inscriptis, nisi velimus et de librorum quorumeunque auctoribus dubitare. Etenim quis unquam scriptorum est, qui aut vetustioribus, aut firmioribus, patentioribus monumentis demonstretur? Testantur Apostolorum opus esse quæcumq; eorum atatem sunt conseculi, cum eos tanquam testes adhibuerint constansissimis dictorum, atque factorum Christi Jesu, ubi eorum auctoritate indigebant: testantur Christianæ Ecclesie toto orbe diffusæ: testantur ipsimet libri, qui nullum præ se ferunt falsitatis aut suppositionis indicium; sed notas omnes habent antiquitatis et veritatis, quæ in quolibet publico certe fidei monumento postulamus. Nihil ibi historicæ contrarium; nihil hominum vivendi rationi, moribus, atque institutis; nihil temporum adjunctis, quod sanè frustra ab illis reponimus, qui alienam personam induunt, et si calido versutisque flingamus. Dubitamus, in plures sint, qui scriperint? an ad scribendum omnes conspiraverint? At stylis diversitate auctorum diversitas ostenditur, et loci quidam in specie repugnantes omnem removent conspirationis suspicionem. Præterea in ipsis libris quidam micare purum atque integrum, et quendam esse veri nitorum, qui sui fidem indubium facit. Præterea Evangelia atque Epistolas, dum vita Apostolorum manebat, ad propiores atque renotorias Ecclesias manasse, et rem non clam, neque in abito, sed palam, atque in omnium oculis actum, que discerni facilimè potuerit. Præterea Basilidianos, Marcionitas, Gnosticos nova Evangelia profertes auctoritate idœ caruisse, et falsi convictos, quod ab Apostolicis eorum scripta dissident. Quæ omnia si vel Religionis inimicus consideraverit, vide ritque sep̄ de Greco, Latinoque scriptore ex unius hominis dicto, vel ex sola stylis comparatione judicari, non poterit, quin affirmet novi Testamenti libros ab Apostolorum manibus esse profectos, eorum dicto, quibuscum Christus Jesus consilia sua communicavit.

Licet hoc loco parumper digredi, antequam Apostolicos libros à primâ integritate non defecisse ostendamus. Etsi enim Apostolorum Evangelis sit inscriptus auctoris titulus, unde vel Matthæum, vel Marcum illud tradidisse monstretur; non statim tamen Matthæum, vel Marcum nomina sua inscripisse; ino verò tam longè abest ut certa ratione persuadeatur. Evangelistas scriptis suis nomen preposuisse, ut potius prætermissemus censeamus. Cum enim auctor ipse in operis initio se nominat; nomen in textum conciicit, quod Prophete et Paulus facere conveverunt, non separatim a reliqua oratione, cujuscum titulo nomen præferente nulla conjunctio sit, ut in Evangeliorum initii factum videmus. Præterea Marcus jam Evangelium summ exorsus ab illis verbis: *Initium Evangelii Jesu Christi filii Dei*, non videtur alium

titulum præscribere voluisse *Sanctum Iesu Christi* Evangelium secundum *Marcum*, ne nomine suo Evangelium vindicare sibi, quod Iesu Christi erat, videatur. Nihil de se locutus Evangelistas in capite Evangeliorum, Joannes Chrysostomus, Homil. 4 in Epist. ad Romanos, ne dubitet quidem, cum ejus silentius causam tantummodo investiget. Ait, *Mosen quinque legis librorum se scriptorem non dixisse; reticuisse nomen et ceteros post ipsum historicos; Mattheum, Joannem, Marcum, Lucam, seipso Evangeliorum initios non compellasse*: è contrario Paulum epistolam exordium à suomet nomine semper duxisse; excepta quod ab *Iehebae* dedit, ne odicimus jam nomen à lectione magis deterret, quos maximè lectores esse cupiebat: tum hanc diversè scribendi rationis causam esse dicit; illi scilicet presentibus, iste absentibus scribebat, quare et iis supervacana, et huic necessaria erat nominis inscriptio. Hinc non ex titulo prescriptione, sed ex veterum omnium Patronum atque Ecclesiarum consensu Apostolis scripta tribuum, quarum testimonio egisset adhuc tituli, ut facerent fidem, etiam ab Apostolis ipsis notatos diceremus. Nam quamvis Marcion, aut Basilius Joannis, vel Matthaei nomen Evangelio suo supposuerit, nihil tribuunt dignitas operi, quam omnem Ecclesiam Christi derogat.

Revertarum jam ad propositum nostrum. Libros ab Apostolis acceptos integerrimè ad nos usque transmissos esse, per superioris ratio demonstrantur. Nam dubio locus esse non potest quin ab ipsa Evangeliorum, atque epistolam apostolicarum editione Ecclesiae ille, apud quas Apostoli autographa depositabant, codices minirum, quos propriè manu descripserant, vel notariis adhibitis dictaverant, summè cum religione eis nova legi authenticas tabulas diligenter servavit, eosque transcribendi copiam ultra fidelibus fecerint. Si enim Tertulliani verba de prescriptione, cap. 56, interpretantes non fallimur, ipsius quoque actate Apostolorum autographa ad hareticos erroris convincendos proferebantur in Apostolicis Ecclesiis, apud quas authenticas litteras eorum rectiantem unius cuiusque sonantes. Quod si ex hoc loco colligi non posse videatur autographa ad Tertullianus usque tempora existissimus (qua authenticas litteras etiam appellamus, quia publicè autoritate diligens notarius exscribit et signat: authenticas iterum, et vocem unius cuiusque sonantes, que eidem lingua transcripte sunt, quā editio) saltem quisque intelligi fieri non potuisse quin initio ab Apostolorum discipulis, ut inquit Eusebius lib. 5 Hist., cap. 57, à notariis, quibus id negotii commissum esset, exemplaria extraherentur ad publicos omnium Ecclesiarum usus, ac fidelium institutionem et confirmationem in fide. Illa vero ab Apostolis Ecclesiis deprompta monumenta, si illa in re codicibus autographis discordarent, quoniam aut ab Ecclesiis, unde ista manaverant, aut à fidelibus, sub quorū oculis illi venerant, ferri potuerint? Deinde quis putet amanuenses conspirare omnes in eamdem falsitatem potuisse, vel

contradicentes nemine, atque omnibus Ecclesiis tantum perversitatem dissimilantibus in totum orbem corrupta exemplaria vulgari, quasi aut vera exemplaria omnia jam perirent, aut communem Religionis causam omnes desererent? Quis Judgeorum Ecclesia non objecisset doctrina mutationem? Quis haereticorum temeritatem novas Scripturas communiscentium compescisset, nisi certò constitisset quas antiquiores Apostolorum litteras Christianus populus habere? Quamobrem neque Apostolis viventibus, neque paulò post ipsorum excessum è vitâ potuit in sacros codices falsitas insinuari: testimonium enim veritatis perpetuò perhibebant Clemens Romanus, Hiermas, Polycarpus, Justinus, Ireneus, Ignatius, Athenagoras, aliique in Apostolicorum scriptorum lectione exercitati, qui ad posteros veram doctrinam ab Apostolis acceptam transmiserunt. Denun, quid in omni causa, in qua de cœuspiam publici monumenti mutatione agitur, est gravissimum: majorane doctrina capit mutavit, qui primus sacros libros perverit, an minoribus quibusdam varietatem induxit? At hoc quorsum? illud autem quoniam inter eos evenierit, qui in mediis periculis et cruciatibus cum vita detrimeti antiquorum Apostolorum disciplinam retinuerunt? Ex tempore, atque uno in loco; an vero temporis lapsu, locisque dissitis mutationem est quidquam? Verum quid insolentius, quam Christianos omnes ubique terrarum diffusos statum diem et locum constituisse, qui transmutari feri vellel impunè? Quidve repugnantius, quam homines fingere locis, temporibus, vita, moribus, institutis, locutione distantes eodem nequitate spiritu percitos, qui sibi sumpserint et Apostolicos codices fodare, et credentium animos dociles novitatis sibi paratos fore crediderint? Concludatur ergo nihil magis à rectâ ratione distare, quam si dicatur Apostolorum scripta primam integratissimam formam amisisse. Patet jam de eis non haec locutus fideitate, quam studio, deditaque opera, ac meditatio attulissent; non quia insecutia, negligentiâ, animumque avocatione ab incautis amanuens excederit.

Tertium accedit, novi Testamenti scriptores nec de fabellis scribendis cogitasse, nec falsos fuisse, nec alii dolum fecisse. Non enim primò aut in suis litteris ludere, et tempus fallere voluerunt, aut otiosis scribere, ut negotium iis aliquod oblectando exhiberent. Scripta ipsa per se loquuntur, in quibus omnibus inest quidam sine ullo futili gestum narrent, ingenuo, candido, simplici, humili utuntur stylo, qualiter vera decent; non fucato, non exagitato, non arte elaborato; non poeticis pigmentis distinguente orationem student ad levandas euras, sed lectores ad res necessarias instillure, quas maximi referat non ignorari: tempus, locus, persone, adjuncta sinceritatem quandam exhibent ab omni fictione prorsis abhorrentem. Neque, quod secundo loco dividimus, hallucinatio illa cepit Apostolos de Christi rebus, ejusque praepctis scribentes: Christi enim Jesu familiari consuetudine utebantur, ipsumque viderant, et docentem

audierant, vel ab illis saltu, quos ipse et comites, et testes sibi acciverat, quæcumque scripserunt, diligenter hauserant. Matthæus, Joannes, Petrus, Jacobus, Judas in Christi disciplina aliquot annos se tradiderunt, quem totâ mente atque omni anima intuebantur: docti ji à magistro, ob id potissimum ut docerent cateros, lucemque orbi tenebris offuso afferrent, totos se adhiberunt, ut altè animo infligerent tradita sibi præcepta; si quærò non essent assueti, explanari sibi poscebant, perceptaque non patienter amplius ab animo discedere: quippe et sue et aliorum saluti necessaria. Non poterant igitur Apostoli verba Christi Domini ignorare, veramque eorum intelligentiam non habere. Quid si in documentis excipiens falsi non sunt, multò minus in errorem lapi sunt, dum res de factis, de miraculis erat. Potuisse quicquid in eorum animis inducere paralyticis mobilitatem, et corporis usum, leprosis dereliquerit, claudis expeditam gradienti vîm, cœcis videnti copiam, mortuis vitam Christiani virtutis restituant, Christumque ipsum è mortis vineis propriâ vi se eximerint, nisi hæc omnia reprobè Christus efficerint? Marcum verò et Lucam, qui ab aliis didicimus oculatus testibus quidquid in eorum Evangelii continetur, cur nem ab errore liberavit, dum recens erat totius ratiō geste memoria, si falsa, si veritatis experientia truderint? Quid porr̄ dicam de Paulo primù exigitatore Christianorum acerissimo? Potuisse vera deinceps credere, que prius Christiana legis hostia vanæ esset delicia somnia, figura scivisset? Inepi prorsus sunt, et indigni, quibus responderetur, quotquot hisse argumentis reluctantur.

Paulatim eo delapsa est oratio nostra, quid cætera haec tenus dicta complectitur, quidquid semel constitutum causam omnem veritatis librorum novi Testamenti continet, nempe ut probemus Apostolos neque voluisse, neque potuisse dolus struere posteritati, aut lectoribus imponere, ita persuadere, que animo fixissim ipsitum, que excoxitassent, que ex ipsorum cerebro enata essent, cuius sceleris qui Apostolos pertinaciam accusant, videant nobis rugmandi libidine gravissimam insaniam insinuare. Nam ut à capite exordiatur, tanta deceptione notam ut pluribus scriptoribus inuererit, necesse esset primum ostendit eorum singulus dolosus aut malitiosus egisse, in itinere reprehendi indicia quædam obscuri hominis, astuti, fallaci, malitiosi, callidi, veteroris, vafri, quibus vitorum nominibus profecti nihil est in omnibus Apostolorum dictis et factis, quod opponatur magis. Et enim scripta satis declarant apertos, simplices, ingenuos, justos, bonos viros inesse, sine dolo, simularies nihil aut dissimilantes, nullam orationis vanitatem adhibentes, et, si licet dicere, ne tinctos quidem litteris. Item nemo improbo facit, nisi utilitas, compendii, lucri, commodi, ambitionis, cupiditatis causa fecerit; nisi multitudini charior esse volerit, et popularum gratiam colligere, si fraus ad populum pertinet; nisi se impùne facturum speret et homines fraudem celaturum, ut falsa prudenter suggestit; nisi inscios et nihil mali cogitantes in errorem inducere,

qui autem dico Apostolos sceleris socios ac si convenire studiosè potuerint, ut nos deciperent? Si usquam conventum inter eos eset, nihil in narratione haberent discrepans, nulla, in specie quidem, sententiaram diversitas videbatur, memoria non prodissent nisi splendidiora quædam, et glorirosa quæ in admirationem lectores raperent; contra vero abjectiora atque infirmiora in Christi historiâ diligenter celassent. Cum autem candidat, quæcumque pertinabant ad Jesum, sub oculis legentum subjecerint, vel id quod in contemptum atque in invidiam hominum à sensibus cogitationem non avocantum doctorem ejusque doctrinam adduxisset; cum historiam eandem

alii et verbis et sententiis narraverint; cùmque singuli in quibusdam differe videantur, omnesque in eodem rei genere liberrimè versentur, dici potest voluntate similes fuisse inter se; non verò conjunctis studiis astutianis machinatos. Quanquam Religionis natura, quam in hominum animos inspirare student, et vita, quam egunt abstineant, religiosè, integrèmè traditū à se morum legibus consentaneam, evidenti argumento est nullum in scribendo dolus eos fecisse. Cui rei et fidem adit immensa ab initio multitudine credentium non modo in Iudea, verum etiam in ceteris orbis partibus, quas suscepit divinis Libris inde legimus accepit et credidit, factam, et penè dixeri fieri posse, ut nemini dubium reliquerit, an ipse divinitus Apostolorum mentes agret. Delapsò nimis rūpi Spiritu sub specie ignarum linguarum facultas loquendi diversa linguarum genera Apostolis data est, quā in re neque ipsi, nec qui aderant illa opinione errare potuerunt; aderant autem magno numero, ignarus flammis perspiciebant, apostolum quenque et discipulum ignorabant antea linguas illis edocēt mirabantur; neque nova modi idiomata loquentes, verum etiam novam de etriam miraculis confirmant. Novum enim amorem cumulati Apostoli, et eloquiorum sancti Spiritus pleni constanti seruicō animo, quidquid immensus in mente erat, effundere cooperunt, non sūm, sed Iesu Christi verbū eloqui; neque se, sed sanctum Spiritum id dicere testantes; quod et Paulus se Iesu Christi manifestatione, non hominum disciplina eruditum declarans multis comprobavit. Non potuisse autem accidere, ut unum esset omnium et docendi et dicendi genus, nisi ab uno divino Spiritu omnes age rentur.

In Christi ergo doctrinā propaganda atque edendis miraculis impulsorum, adiutorum, effectorem habent Apostoli Deum: quidni igitur et Deus scribentibus affuerit? Deseruitur Christus patrocinio suo homines à se delectos, cùm ea scriberent, quae perpetua futura erant divina doctrina: monumenta, et prescripta Christianis omnibus fidei ac morum regula? quanta consecuta unquam fuisse in Religione portabato? quanta hominum vite allata pernicias? quām anceps ambiguumque credentium iudicium, si humana ingens, non divina auxilio frēt Ecclesiārum magistri praecēta scripti tradere suscepissent? quō ab illos Christi promissio persistuit ad haec usque seculorum Ecclesiam? Itaque oportuit scriptores opere Dei non destituti, ne magistrorum error in errorem et ceteros alipereret; ne Ecclesia scissionis atque interitus periculum subiret; ne Christus vana dixisse videatur. Ad hanc si petita ex ipsis libris divinitatis indicia adjunxerimus, nihil erit credibilis, nihil plausum, quām novi Testamenti libros esse, afflante Deo, conscriptos. Nempe sunt et sive in Apostolicis libris rerum futurorum predictions, certissima argumenta divino voluntatis declaratae scriptoribus; predictio-nes, inquit, cùm ante editos fuisse libros palam sit, quām ea evenirent, quae eventura designabantur. Nam cūm scriptorum mors omnem rei eventum antecesserit, quis pro certo non teneat, eventua posteriora esse

Jam si veritatem librorum novi Fidei certam exploratam habeamus ex hacce dictis, quid restat, nisi et perspectam esse debere corundam divinitatem? Apostoli neque fallacis, neque insidiis, neque dolo usi, honesta fide, quod alter esse non poterat ac constabat sibi, litteris consignarunt: verum ergo est, eos à Dei filio totu[m] doctores datos, à quibus iisdem homines et credendi acciperent praecēpta et agendi. Verum pariter in eorum animos Spiritum

editione librorum? Sunt autem illa proximum supremumque Hierosolymas excidium, Iudaici populi cœtas, aperta vis, futura tamen irrita, infidelium contra Christianos, Evangelii propagatio in universas terras, fideique stabilitas, heresem futura sati tanquam zizaniorum in agro triticeo, aliaque id genus in Apostolicis libris predicta, que ut Christi divinitatem, sic Deum scriptoribus adjuvare demonstrant. De reliqua doctrinā libris iudeo comprehensa non dissero longis; satis predicari verbis non potest, quanta sit præstantia, dignitas, nobilitas, sublimitas, omnia philosophorum severioris discipline præcepta, omnem nature cognitionem, omnem humanam cogitationem, et sapientiam ad eo superans, ut planè quisque sentiat non modo à rudibus et ignaris literarum; verum etiam ne ab eruditissimis quidem sine divina ope ad tantum scientis gradum perveniri posuisse.

His omnibus de causis perpetuo vetustioris Ecclesiæ testimonio firmata est Apostolicorum librorum auctoritas. Elenum vel ab initio omnes orbis Ecclesiæ Apostolorum libris tantum tribuerunt, quantum divinis tribui posset, judicioque suo ostenderunt quantum Apostoli à reliquo scriptoribus distarent, quidve ipsos ac ceteros interesset; Apostolicos quidem libros, ut totius veritatis fontes, fidei et morum regulas, auctoritate maximos, ac ne in minima quidem re dubitabiles suscepserunt; alios vero, eti si eruditis quisque hominibus conscriptos pari non habuerunt in honore; adeo ut illis quidquam addere vel detrahere religio esset: his sine piaculo quadam ficeret vel accessio vel admēpī. Unde tam diversum de utrisque libris manavit iudicium, nisi qui alias humano ingenio, alias divino nomine affilante scriptis semper crediderunt. Quod sanè Ecclesiæ iudicium tanti faciendum est, ut majoris fieri nullum aut debate aut possit. Quoniam enim, Ecclesiæ traditione sublatâ, constabat libris illis certam fidei nostra rationem contineri, vel ab hominibus, Dei Spiritu moderante, saluti nostræ consultivis esse profectos? Traditionis codices, Apostolorum nomine inscriptos, apostolicos esse doceat; Traditionis antiquiores Patres atque Ecclesiæ communis consensione in agnoscendis Apostolicorum scriptis concordes commenstrat; Traditionis singulare quoddam opus, Deo protegente, editum secundum a reliquis soli hominum industria compositum: quippe cùm illud peculiare volumen Ecclesia accepit ab illo qui compositores fuerunt, et deinceps pro sacro semper habuerit, idque Traditione testetur, in eā nos opinione confirmat, Deum à scriptore non recessisse, cùm illud scriberet. Quod arguendum qui infirmum putat, rapitur omni vento doctrinae, neque certum habet locum, in quo consistat. Proposuit sententia Apostoli, ceterum discipuli fidei populo libros, ad quos fidei et mores suos conformaret vocem sancti Spiritus sonantes, si in eos Spiritus sanctus nihil divine operæ contulisset? aut adhibueret ne Ecclesia reverentiam traditis sibi libris ut plenis eloquiorum sancti Spiritus, nisi testes fidei dignissimi, ejusmodi erant Apostoli, vel Apostolorum discipuli

de summâ doctrinae dignitate certiore fecissent? Frustra ergo, post diligentiam olim in probandis sacris Libris adhibitam, quis à nobis postularet probari sibi alia ratione librorum divinitatem.

Verum dicet aliquis: Valerent hæc fortasse de proto-canonicis libris dicta, qui Apostolorum atque Ecclesiæ magistrorum perpetuo testimonio confirmati dicuntur; non valent autem certè cùm deuter-canonicorum causa defenduntur, quos jacuisse ab initio in tenebris, vel saltē adductos in controversia, ubi auctoritas disputabatur, ignorare non possumus. Quomodo enim epistolam Pauli ad Hebreos, epistolam Iudea, secundam et tertiam Joannis, etc., divinam esse ex perpetuitate probetur, si ad questionem de harum epistolarum veritate propositam traduci perpetuitas ista non potest?

Evidem, fateor, non adeo manifesta illiç fuit omnibus deuter-canonicorum librorum origo, qui compunctione quidam egerat; non autem tamē lapsu temporis patuit, quām illa proto-canonicorum ex tempore veluti patuerit. Quamobrem si proto-canonicis idem sumnum honorem deferimus, quod Apostolicos esse statim, an brevi constitierit; deuter-canonicos pariter maxime esse in honore convenit, quod deinde comprehendunt sit ab Apostolis omnes ad Ecclesiæ pervenisse. Enī vero quā ratione fieri poterit, ut alii oculis, alii seruis ab Ecclesiis probarentur, quanquam eosdem auctores habuerint. In Pauli Epistola ad Romanos primum ponamus exemplum. Cum Paulus epistolam illam misit his quidem qui accepérunt, qui aderant scribent, qui audierunt dicentes se scriptis, explorata res erat; ceteris autem ignorata esse tūm de hī. Deinceps sumptis pluribus epistole exemplis diffusa in viciniore ac remotiorē Ecclesiæ est; quare et notior evasit, et multo plures sunt facili certiores; denī adeo perulgatum est Paulum scriptorem fuisse, ut ad summum perducta cognitio sit, ut ignorare nemo posset epistolam ab Apostolo datam, cui Ecclesiæ omnes testimonium perhiebant. Utique, ut certam veritatis notitiam fideles omnes asseruerunt, cunctandum aliquantis per fuit, donec et nunquam, et epistole exemplar perficeretur; quo fideliter allato desitum est vel nesciri vel dubitari. Hac ratione proto-canonicī libri dignitatem brevi oblinuerunt. Sed Epistola, ex gr., ad Hebreos scripta, tacito scriptoris nomine, serius habere approbationem debuit, nec nisi post longiore dubitationem, quæ sublata postmodum est, vulgato eorum testimonio, qui recepterant, qui attulerant, qui Pauli consilium cogoverant; tum vero quā pauclorum fides erat, neque adeo publica, ut de reliquo Apostoli scriptis, rem diligenter atque accuratius perpendi oportuit, antequam probaretur. Iterum ejus rei notitia oculis ad quasdam Ecclesiæ delata, tardius ad alias pervenit; igitur neceesse fuit istas diutius in ignorantie versari, quin tamen prior ignoratio explorata postea cognitione officaret.

Rursus epistola ad singulares homines missa, cu[m] iusmodi est secunda et tercia Joannis, altera Electæ, altera Gaio inscripta neque eo celebrari modo potuit,

neque Ecclesiis propagari, quo ceterae ad illustriores Ecclesiis date. Tempus erat opus, et diligentia, ut privata, penè dixerit, scriptura in publicam lucem prodiret, ut ab Apostolo consignata sine illâ heresione crederetur, ut omnibus patret Ecclesiis. Neque enim tanta primum fuit properatio et sollicitudo conquirendi qua privatos homines quâna que publicam fidelium societatem spectare putabantur. Denique si locus quidam illius epistole vel deficiunt ad intelligentiam, ut in Epistola ad Hebreos, in Apocalypsi Joannis, vel habens aliquid offensionis, et alii Scripturarum locis discordans videbatur, ut in Iudea occurrit Epistola, cohiberi assensum prius opportunitate erat, quem, re explorata, expediti nodis, monumenti antiquitate manifestata, constitutus deinde esse praestandum. Quemadmodum enim profanorum auctorum operibus accidisse scimus, que dubia primum coevo etiam scriptori visa, deus-eps vero aut ex stili unitate, aut novis quorundam testimoniorum, aut veteribus manuscriptis aut illustratis obscurioribus agita suis auctoribus certò tributa sunt; ita quedam Apostolorum scripta, non omnibus à principio Ecclesiis probata, consequente aetate recepta sunt, eoque consensu canonice auctoritatem obtinuerunt, quam nunquam habuissent, nisi diffusa luce quidquid tenebris erat, fuisse depulsum.

In hunc ferè modum propositam sibi questionem dissolvit Anglus quidam scriptor in sua Dissertatione de Sufficientia revelationis tomo 2 inclusâ operis *Propugnatio pro Religione cum natura tum revelationis* inscripti, quod ante paucos annos ex Anglico in Gallicum sermonem translatus profuit. Opponit ipse non paucos libros in novi Testamenti canone nunc describit, quos Christiana omnes Ecclesiis ab origine non suscepserunt, scilicet epistolam ad Hebreos, epistolam Jacobi, Iude, alteram Petri, etc. Respondet autem se id non diffiteri; sed inanem scrupulam esse, non rem intricatam. Nam ul' indubitatum est ex firmis probationibus, quas antiquitas suppeditat, eos libros remissimis temporibus ab Ecclesiis, aut viris ad quos missi erant, atque in universum à totâ Grecâ Ecclesiâ fuisse susceptos; sic mirandum non est scripta quendam aut ad Christianos per orbem diffusos aut ad privatos homines datâ vel non ita citâ, vel diffidiliis, vel minore consensione Christianorum omnium approbationem habuisse, quâno libros ejusdem dignitatis, quos Apostoli ad stabiles Ecclesiis scriperint, ob id in publicum protinus vulgatos. Certo pariter esse ait, Ecclesiis ipsas, que primum de scripti auctoritate dubitaverunt, tandem in suscipiente consenserint, quod plenâ non fecerunt, nisi ducte momentis causisque gravioribus atque authenticis, quas commodum utique ipsi fuit penitus vestigare, inspicere atque accuratius expendere. Porro si quis putaret primos Christianos sine illâ discussione approbasse ut divinitatis inspiratos libros quolibet de historiis, de miraculis scriptos, modò sumi inde præcepta morum possunt, ne esset ille primis fideliibus maximè injuriosus. Etervo quo præterea ut opus esset argumento, ut confutaretur,

quâno isto ipso quod opponitur? Si primi Christi fideles plus aquo creduli fuissent, undenam factum esset, ut quidam Ecclesiis aliquo ex nostris sacris Libris nolent in Canonem recipere? aut quare eò usque distinssent suspicionem, quâo corum originem ac dignitatem confirmare omnino possent? Hac vir à nostrâ et Catholicae societate sequuntur.

Venerum ergo testimonium et antiquiorum Ecclesiastarum fides in causa fuit, ut Epistola ad Hebreos, epistola Joannis, epistola Petri et Iude suscipientur, eademque plenâ causa est propter quam recipientes ceteros libros diximus, et si interdum patenter causa fuerit, interdum ignoratur. Ut enim si cum quibusdam principiis que axiomata Graeci vocant, necessariam conclusionem quatuorundam connexionem citius cernas, quâno aliarum, que magis tum distare videbantur, postquam, adhuc tempore et diligenter, hanc idem nexus reprehenditur: sic non minus tenet est Joannis, Petri et Iude apostolicas esse et divinas, cum judicaverit Ecclesia maturo iudicio ab Apostolis compositas, quâno Epistolam ad Romanos, licet haec illuc iudicium Ecclesiis oblinuerit, illa scilicet ad Ecclesiaram notitiam devenierit. Hac ratione Hieronymus in Prologo galeoto cùm dixisset Iude Epistolam, quid in eâ de libro Enoch qui apocryphus est, assumatur testimonium, à piersique rejici, adiecit; tamen auctoritatem restitute jam et usq[ue] merit, et inter sanctas Scripturas computat. Atque hoc de nova Legis scripturis in genere dicta sint satis.

ARTICULUS PRIMUS.

De quatuor Evangeliorum in genere; et sigillatim de Evangelio S. Matthæi.

Antequam de Evangelio secundum Matthæum dissero, nomen Evangelii, Evangeliorum numerum, ordinem explicandus censeo. Εὐαγγέλιον Græcè, bonum faustumque nuntium latine redditur, quod certè nobis illatum est non Fœderis annuntiatio. Verum Apostoli Christiæ discipliæ pressum hoc nomine facta Iesu Christi, et dicta memorata dignissima significarunt; imò verò historiam et susceptam à se doctrina Christi predicationem notare voluerunt. Primo sensu Iesu Christi vitam et præcepta dicimus *Evangelium pacis*, *Evangelium regni Dei*; altero *Evangelium Iesu Christi filii Dei*, ut Marcus ait, vel *Evangelium Apostolorum*, facta nimis et dicta, historiamque divinæ Christi Domini vita et præceptorum sive credenti sive agendi; unde et Evangelistarum nomen, iis primo tributum est qui Christum annuntiarent vera felicitatis bonorumque omnium auctorem, quive Christi documenta communicarent cum populo. Sic Philippus Diaconus, Actor. cap. 8, Evangeliste cognomen habuit, et Paulus ad Timotheum 2, cap. 4, v. 5, ait: *Opus fac Evangeliste*; deinceps vero corruptum est eos Evangelistas dici, qui historiam auctorum Christi verbis, et factis constantem complexi essent, vel conciones habitas de factis et dictis Magistris, celestisque ipsius disciplina scripto consignassent. Quamò rem cum

quatuor probatae auctoritatis historici id agere suscepint, Evangelia quatuor ad nos transmissa tenemus, et quatuor pariter Evangelistas numeramus. Etsi enim ab initio multi scripsierint quæ ab Apostolis audierant, vel que rumor à Hierosolymis, à Judeâ, à Galilæâ de Christo detulerat; tamen Patres atque Ecclesia, quorum semper fuit prudens, sincerum incorruptumque iudicium, non suscepserunt nisi que Mattheus, Marcus, Lucas et Joannes ediderint: cetera verò, vel quod scripta ab illis que carerent auctoritate, vel quod vitium haberent, aut nunquam probaverunt, aut funditè repudiârunt. Ireneus, lib. 3 advers. heres., cap. 41 de quatuor Evangeliorum loquens, inquit: *Negat autem plura numero, quâno haec sunt; neque puriora, neque puriora pauciora;* ea verò esse quatuor firmissimas columnas, quibus inniteretur Ecclesia, et tantâ valere auctoritate ut vel ea ad tuendos errores suis heretici abuterentur. Clemens Alexandrinus, lib. 5, Strom., Cassianum hereticum refellens, qui sententias quasdam ab Evangelio secundum *Ægyptios* sumptus objecerat, ait, se tutò posse fidem detrahere oppositis sibi sententias, quia in quatuor Evangeliorum traditione confirmatis desunt. Origenes, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus et ceteri Patres quatuor ista Evangelia, inter multa que circumferbantur, Ecclesiæ veterem agnoscere dicunt, quod istis tantum scribenda Spiritus sanctus open suam attulerit. Hinc Patres ferè omnes, qui sep̄ solent conjecturæ investigare, cur quidam ita sit, ut esse firmâ fide creditur, ad quaternarium numerum causas quasdam abditas accommodant. Ireneus ut quatuor partibus mundus continetur, a quorum singulis flant venti quatuor principes; ita decessit, ait, quatuor extare Evangelia columnarum instar et flantu[m] vite, que Ecclesiæ sustinentur, et perpetuò animarum vitam forcent. Augustinus, ut in quatuor mundi partes Ecclesia diffunditur, sic congruere quatuor esse Evangelia. Hieronymus quatuor fluminibus è Paradiso manantibus ad irrigandam terram; quatuor angulis, ut et anulis, quibus compacta erat arca fœderis, et suspensa, quatuor Ecclesiæ Evangelia comparata. Alii quatuor elementis, quibus res omnes corporeæ constant et coalescent: que etsi allegoricæ inventa et dicta, atque ad similitudinem traducta parum soliditatis habeant ad causam numeri inveniendam, valent tamen, ut Evangelistarum, atque Evangeliorum numerus certò definitur; quemadmodum et symboli quatuor animantium trahentum currum Ezechielii visum, et Joanni rursus in Apocalypsi, cap. 9, apparetum, hominis scilicet, leonis, bovis et aquile, omnibus sanctis Patribus idem Evangeliste visi sunt, quod jam certò tenerent eo numero Evangelistas comprehendunt; licet deinde inter se non convenient, quisnam Evangelistarum leonis potius quâna aquile speciem referat.

Libros verò Evangeliorum, quod ordine videmus in codicibus collocatos, eodem et scriptos esse creditur: quia enim ratione altero Evangelistarum prior altero scriptis, et majores nostri disponserunt Evangelia. Mattheum quidem ceteris in scribendo prestituisse tam

certum est, ut vix illa traditio esse possit certior Græcorum et Latinorum Patrum communibus sententiis probata, contra quam inconsultò Beza, et deinde Basilius et Clericus opponunt testimonium Luce initio Evangelii dicentes, idè se assecutum omnia diligenter voluisse de Christi rebus scribere, quoniam multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis complete sunt, rerum; quo ex loco, inquit Beza, omnes ante se scriptores reprehendunt Lucas tanquam ignorantem veritatem, et portrantes in errorem, quorum imprudentia audacia compulerat se novum opus aggredi. At profectò quis non videat ejus reprehensionem expertum non fore Mattheum, ipsiusunque unâ cum ceteris ignorantia vel negligencia accusari, si quidem Mattheus Evangelium in manus fideliū jam tradidisset? Ergo non modo Mattheus, sed in ulla quidem Christi discipulus ante Lucam consilium scribendi cooperat. Inconsultò, inquam, et temerâ Luca testimonio abutitur: non enim omnibus detraxit Lucas, si illum quidem castigare scriptorem voluit; sed is qui imprudenter cooperant rerum historiam describeret, quas non satis habebant exploratas, unde et infectam reliquerunt, vel falsis quibusdam Apostolis Paulo magistro suo contrariis, qui falsis Evangeliorum per eos locis disseminatis, ubi Paulus docuerat, discipline fructum perdere per invidiam tentabant. Quocirca Baronius ad annum Christi 58, ait: *Pseudo-Apostolos, et pseudo-scriptores his suggestis verbis à Lucâ firma est Patrum sententia.* Matthei verò et Marci Evangelio posteriorus esse illud Luke, ne rem quidem disputabile Patres putarunt, sed certissimam, adèo ut Maldonatus Beza confutans non alio quâna firmæ traditionis argumento hereticum erroris convicerit. Ceterum illi non assentior qui, ut scriptores omnes Evangeliorum Luca cognitos à Lucâ reprehendi pertinaciè defendant, in animum sibi inducent vel Matthei Evangelium lingua Syriacâ scriptum nondum Græcum redditum fuisse, vel in eis locis, ubi Fidelium rogatu suum Lucas edidit, nondum delatum. Sed hæc re iterum suo loco.

Mattheus igitur, ne à proposito egrediamur, qui primus omnium Evangelium litteris tradidit, primum locum obtinet; deinde Marcus, Lucas et Joannes succeedunt, quorum alterum altero prius eidem opere inchouisse traditio docuit. Hunc enim dispomendorum Evangeliorum morem secutus Orientis Ecclesiæ ad designacionis ordinis, quo quisque Evangelistarum scripterint, auctor est Origenes apud Eusebium, Ilistor. lib. 6, cap. 23, quem et Eusebius ex traditione acceptum probat, et Hieronymus postea tenuit. Non fuit ista quidem una et constans ratio digerendi acta Evangelistarum, ut secundo loco Marcus, tertio Lucas, quartio Joannes describeretur. Nam codex Cantabrigensis, codex alter olim Hilario, item et Vercellensis Divo Eusebii magno scriptori tributus (hunc autem codicem, cùm juniores theologie dabanus operam non modò vidimus, sed et versavimus, et propè vindicavimus ab interitu; summâ nimis diligenter exscriptissimus detritum et consumptum ferme velutate